

Müzik Biçimleri Dersi Kapsamında Dinlemeye Yönelik Bilgi ve Becerilerin Geliştirilmesinde İzlenecek Yöntemler¹

Dr. Öğr. Üyesi Sercan ÖZKELEŞ^{1*}, Prof. Dr. Aynur Elhan NAYİR²

¹Müzik Bölümü/Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Ordu Üniversitesi, Ordu, Türkiye

²Müzik Eğitimi Anabilim Dalı/Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye

Sunum / Bildiri Türü: Sözlü / Tam Metin

Müzik öğretmenliği programının çıktıları, bestecilik, yorumculuk, öğreticilik, araştırmacılık ve dinleyicilik boyutlarının her birini içerdiğinden müzik formlarının bilinmesi, müzik öğretmenleri için gerek mesleki açıdan yeterli olmaları gerekse müzikal gelişimlerini sürdürebilmeleri açısından son derecede önemlidir. Müzik Biçimleri dersi alanına bağlı olarak belirlenen beceriler; öğrencilerin müzikal gereksinimlerine ve mesleki yeterliliklerin düzeylerine göre düzenlenmektedir. Bu beceriler bestecilik, yorumculuk, çözümlenme ve dinleme olmak üzere dört başlık altında toplanabilir. Bu çalışmada ise Müzik Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan müzik biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda veriler görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Müzik Eğitimi Anabilim Dalları'nda Müzik Biçimleri dersini yürütmüş ve yürütmekte olan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunu araştırmanın odağı ve veri miktarı dikkate alınarak en az yüksek lisansını tamamlamış, 5 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olan öğretim elemanları oluşturmuştur. Araştırmada ilk olarak katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilerek doğrudan alıntılara yer verilmiş, ikinci aşamada ise betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda Müzik Biçimleri dersinde dinleme becerisi geliştirilirken müziğin yapısal öğelerinin algılanarak kavrama becerilerinin kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Biçimleri, Müzikal Dinleme, Müzikal Beceriler, Müzik Öğretmenliği Lisans Programı, Müzik Eğitimi

Methods of Development of Knowledge and Skills Related to Listening within Music Forms Course

Dr. Sercan ÖZKELEŞ^{1*}, Prof. Dr. Aynur Elhan NAYİR²

Music Department/Faculty Of Music And Performing Arts, Ordu University, Ordu, Turkey

²Music Education/Ahmet Keleşoğlu Faculty of Education, Necmettin Erbakan University, Konya, Turkey

Presentation/Paper Type: Oral / Abstract

Since the outcomes of the music teaching program include each of the dimensions of composition, interpreting, teaching, research and listening, knowing the forms of music is extremely important for the music teachers to be able to sustain their musical development and to be professional enough. Skills determined depending on the field of Music Forms course it is organized according to the students' musical needs and the level of professional qualifications. These skills can be grouped under four headings: composition, interpretation, analysis and listening. In this study, it is aimed to determine the methods to be followed in the development of students' composing skills within the scope of music forms course in Music Education Undergraduate Program. For this purpose, data were collected by interview technique. The study group of the study is composed of lecturers who are conducting and had conducted Music Forms in Music Education Departments. The study group consisted of faculty members who have completed at least a master's degree and have 5 years or more of professional experience considering the focus of the study and the amount of data. In order to reflect the views of the participants in the first place, the data were analyzed by descriptive analysis method and the quotations and themes that were not noticed by a descriptive approach were subjected to content analysis. According to the data obtained from the study group, while

¹ Bu çalışma "Müzik Eğitimi Bölümlerinde Yürütülen Müzik Biçimleri Dersine Yönelik Öğretim Programı Modeli" adlı doktora Tezinden üretilmiştir

developing the listening skills in the Music Forms course, it was concluded that the structural elements of the music should be perceived and their comprehension skills should be gained.

Key words: Music Forms, Musical Listening, Musical Skills, Music Education Undergraduate Program, Music Education

I. GİRİŞ

Bir toplumun ilerlemesinin en önemli yollarından biri, kuşkusuz, eğitimidir. Her alanda gerekli olan eğitim, insanın ruhsal ihtiyaçlarından olan sanat alanlarında da, kişilerin kapasite ve yetenekleri doğrultusunda kullanılmaktadır. Çağdaş sanat eğitimi; kişilerin yaşadığı çevreye ve ortama gereğince duyarlı olmalarını, çevreyle en iyi şekilde iletişim kurmalarını, estetik ihtiyaçlarını gidermelerini, estetik algılarını geliştirmelerini, sanatsal yorumlama güdülerini doyurabilmek ve yaşamlarını daha anlamlı hale getirebilmek için sanattan en iyi şekilde faydalanmalarını temel alır [1].

Çağdaş toplumlarda eğitim, bireylerin bedensel (fiziki), bilişsel (zihni), duyuşsal (hissi), ve devinışsel (hareki) yapılarıyla dengeli birer bütün halinde en ileri düzeyde yetiştirmelerini amaçlar. Bu amaçlardır ki, çağdaş eğitim “bilim”, “sanat” ve “teknik” alanlarının her üçünü de kapsayan bir çerçevede gerçekleştirilmeye çalışılır. Buna göre sanat eğitimi, çağdaş eğitimi oluşturan üç temel bileşenden biridir. Sanat eğitimi kendi içinde çeşitli dallara ayrılır. Bu dalların başlıcalarından biri müzik eğitimidir [2].

Müzik eğitimi, sanat duysusu ve duygusu, meslek uğraşısı gibi temel vazgeçilmezlerle bireysel varoluşu hazırlayan önemli bir etmendirdir. Bu etmenin yaşantılara aktarılması, bilim ve teknik alanlardaki gelişimi önemli ölçüde etkilemektedir [3].

Müzik eğitimi farklı amaçlara yönelik olarak kendi içinde genel, özengen (amatör) ve mesleki (profesyonel) olmak üzere üç ana türe ayrılmaktadır. Mesleki müzik eğitimi kişilere yönelik olup, dalm işin ya da mesleğin gerektirdiği müziksel davranışları ve birikimleri kazandırmayı amaçlar [2]. Müziksel davranışların kazandırılmasında da müzik biçimleri, gerek davranışsal gerekse içeriksel açıdan müzik eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır.

Sanatlarda, özellikle müzikte formun amacı, birinci planda anlaşılmayı hedef alır. Bir fikir ve onun gelişimi ile bu gelişimin nedenlerini izleyen bir dinleyici, psikolojik olarak güzellik kavramına en çok yaklaştığı ve müzikteki gerilimlerden sonraki çözümlerde rahatlığa ermiş olur. Sanat, açıklık ve anlaşılma ister; sadece düşünsel olarak değil, aynı zamanda duyuşsal olarak da rahatlığa eriş için bu gereklidir [4]. En yalın biçimiyle müzikle anlatılıp iletilen bu duygu ve düşünceler, insanların eğitim ve kültür düzeyine bakılmaksızın ruhsal ifadelerle iç dünyalarının birbirleriyle bütünleşmesini sağlar. Bu bütünleşme, besteciden yorumcuya, yorumcudan dinleyiciye ulaşır. Yorumcunun, dinleyiciyle olan iletişimini sağlamak için öncelikle bestecinin kurguladığı esas düşüncüyü kavraması ve kurgulaması gerekir [5].

Müzik formları bilgilerini öğrenmenin gereklerini, Cangal beş başlık altında özetlemiştir. Bestecilik alanında, müzik formlarının bir bestecilik bilgisi olduğunu ve yaratıcı güce sahip olan bir kimsenin, içyapı malzemelerini (melodi, ritim, armoni) bu bilgisiyle yoğurarak besteler meydana getirdiğini belirtmiştir. Yorumculuk alanı için, müzik yapan kimselerin (yöneticiler, çalıcılar, söyleyiciler) eserin formunu iyi bilmesi zorunlu olduğunu, bir eserin anlaşılır ve güzel bir şekilde seslendirilmesi (yorumu), o eserin özelliklerini ve yapısını iyice bilmekle mümkün olabileceğini belirtmiştir. Öğreticilik alanı olarak, bir müzikçinin form bilgilerini bilmesi, müzik kültürünün genişlemesine katkıda bulunduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, müzik öğretmeni müzik formlarını okullarda öğreteceği için, bu bilgileri etrafıca bilmesi gerektiğine değinmiştir. Araştırmacılık alanında, bestecilerin eserleri üzerinde yapılacak araştırma (eser tahlili-çözümleme) ile eserlerin anlaşılması ve değerlendirilmesinin, ancak formu bilmekle mümkün olabileceğini belirtmiştir. Dinleyicilik alanında ise, eserlerin kuruluşunu, biçimini çözümleyerek - bilerek dinlemek- daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı için, bir dinleyici olarak da müzik formlarını bilmenin büyük yararı olduğundan söz etmiştir [4].

Müziği algılamak, değerlendirmek için müzik dinleme, önkoşullardan biridir denilebilir. Müzik dinlemek, müzik eğitiminin en temel etkinliklerinden biri olarak görülmektedir [6].

Müzik eğitiminin kapsadığı önemli davranış değişikliklerinden olan müzik dinleme eğitimi, müziksel gelişim sürecinde ve müzikten iyi bir biçimde yararlanabilmek adına gereklidir. Bireyler kendi eğilimlerine göre nitelikli bir dinleyici konumuna ulaşabilse de, müziği nasıl dinledikleri ve kullandıkları araçlara ilişkin detaylar önem taşımaktadır. Bilinçli ve tercih ederek müzik dinlemek hemen herkesin gerçekleştirdiği bir eylem olarak karşımıza çıksa da, müziği anlayarak, algılayarak, hissederek ve irdeleyerek dinlemek, müzik ve müzik dinleme eğitiminin kişiye katkısı olarak değerlendirilebilir [7]. Öğrencilere nasıl müzik dinleneceğini öğretmek, hassas dinleyiciler olabilmeleri ve dinlemenin keyfini çıkarabilmeleri açısından son derece önem taşımaktadır [8].

Bir müzik eseri, “besteci”, “eser”, “yorumcu”, “dinleyici” ve “toplum” unsurlarının birbiriyle ilişkilerinde bir bütün oluşturur. Değerlendirmede bu beş unsur da göz önünde bulundurulmalıdır. Bir müzik eserini doğru değerlendirebilmek için onun yapısını ayrıntılı bir biçimde bilmek ve müziksel analizini yapmak gerekir [9]. Dinleyici ezgi, ritim, armoni ve ses renklerini daha bilinçli bir şekilde duymalıdır. Fakat en çok yapılması gereken şey, bestecinin düşüncesini kavrayabilmek için müzik kuralları ve formları hakkında bilgi sahibi olmaktır. Ayrıca herhangi bir parçanın tüm öğelerine dikkat ederek dinleme bütüncül müzikal aşama

anlamına gelir. Burada amaç, dinlenen şeyin en anlaşılır hale gelmesidir [10].

Bunun yanı sıra, mesleki müzik eğitiminin bir parçası olan müzik öğretmenliği eğitiminde, temel müzik bilgisi, armoni bilgisi, eser çözümlene bilgisi, stil ve biçim bilgisi eğitimi bir bütün oluşturur. Öğretmenlik eğitimi süresince içeriği belirlenen gereksinime göre sınırlandırılarak verilen bu derslerde amaç, müziğin uygulamalı yönüne bir alt yapı sağlayacak kuramsal birikimi oluşturmaktır [11]. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca hazırlanan İlköğretim ve Ortaöğretim müzik dersi öğretim programlarında müzik biçimleri dersini konu alan öğrenme alanları yer almaktadır [12].

İlköğretim müzik dersi öğretim programında Müzik Biçimleri dersini konu alan öğrenme alanları: “müziksel yaratıcılık, müziksel algı ve bilgilenme, müzik. kültürü ve dinleme-söyleme-çalma”dır. Bu öğrenme alanlarının dinleme ile ilişkili olan kazanımları ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı'ndaki Dinleme Alanına İlişkin Kazanımlar

SINIFI	ÖĞRENME ALANI	KAZANIMLAR
5	Müziksel Algı ve Bilgilenme	B.4. Müziklerde farklı bölümleri ritim çalgılarıyla ayırt eder.
6	Müziksel Algı ve Bilgilenme	B.2. Müziklerde aynı ve farklı bölümleri ritim çalgılarıyla ayırt eder.
6	Müzik Kültürü	D.1. Yurdumuzdaki başlıca müzik türlerini ayırt eder.
6	Dinleme, Söyleme, Çalma	A.9. Yurdumuzdaki müzik türlerinden seçkin örnekler seslendirir.
7	Dinleme, Söyleme, Çalma	A.7. Yurdumuzdaki müzik türlerinden eserler seslendirir.
7	Müzik Kültürü	D.2. Uluslararası müzik türlerini tanıır.
7	Müzik Kültürü	D.3. Dinlediği uluslararası müzikleri türlerine göre ayırt eder.
8	Müzik Kültürü	D.1. Geleneksel Türk müziklerine ilişkin türleri ayırt eder.
8	Dinleme, Söyleme, Çalma	A.6. Uluslararası müzik türlerinden eserleri dinlemekten ve çalmaktan hoşlanır.
8	Müzik Kültürü	D.2. Dinlediği değişik türdeki müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini açıklar.

Ayrıca 6. sınıfın öğretim programında yer alan “Yurdumuzdaki başlıca müzik türlerini ayırt eder” kazanımının açıklamalarında Geleneksel Türk Halk ve Türk Sanat Müziği, Pop Müzik ve Çağdaş Çoksesli Türk Müziği hakkında örnekler verilmesi, bu türlerin doğuşu ve genel özellikleri hakkında açıklamalar yapılmasının gerektiği üzerinde durulmuş, 7. sınıfın öğretim programında yer alan “Uluslararası müzik türlerini tanıır” kazanımının açıklamalarında ise “Klasik, caz, pop vb. müzikler üzerinde

durulması ve bu müziklerin doğuşu, genel özellikleri hakkında öğrencilere bilgilerin verilmesi” üzerinde durulmuş ve 8. sınıfın öğretim programında yer alan “Dinlediği değişik türdeki müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini açıklar” kazanımının etkinlik örneğinde ise öğrencilere kağıtlar dağıtılıp ve bu kağıtlara dinledikleri müziklerle ilgili dinlenen müziğin türü, müziğin bestecisinin kim olduğu, müziğin ne hissettirdiği, kullanılan enstrümanların neler olabileceği, şarkının dinamiksel grafiğinin nasıl olduğu gibi sorulara cevap yazmaları istenmiştir.

Ortaöğretim müzik dersi öğretim programı ise, İlköğretim müzik programının devamı niteliğinde olup Ortaöğretim müzik dersi öğretim programının araştırma ile ilgili olan programının genel amaçlarında öğrencilerin bilinçli bir müzik dinleyicisi olmaları, müzik dağarcığı oluşturmaları ve ülkemiz müzik türleri ile birlikte evrensel bir müzik kültürüne sahip olmaları amaçlanmaktadır. Ortaöğretim müzik dersi öğretim programında Müzik Biçimleri dersini konu alan öğrenme alanları ise: “müziksel yaratıcılık, müziksel algı ve bilgilenme, müzik kültürü, dinleme” dir. Bu öğrenme alanlarının dinleme ile doğrudan ilişkili olan kazanımları ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı'ndaki Dinleme Alanına İlişkin Kazanımlar

SINIFI	ÖĞRENME ALANI	KAZANIMLAR
9	Dinleme	B.2. Uluslararası sanat müziği tür-biçimlerini dinlemeye istekli olur.
9	Dinleme	B.4. Dünya'nın farklı bölgelerindeki müzikleri tanıır.
9	Müziksel Algı ve Bilgilenme	C.8. İki ve üç bölümlü biçimleri ayırt eder.
9	Müzik Kültürü	D.5. Türk sanat müziği biçimlerini (form) tanıır.
10	Dinleme	B.1. Dinlediği eserler arasında Barok Döneme ait olanları ayırt eder.
10	Dinleme	B.2. Dinlediği eserler arasında Klasik Döneme ait olanları ayırt eder.
10	Dinleme	B.5. Rondo biçiminde yazılmış eserleri ayırt eder.
10	Dinleme	B.6. Tema ve çeşitleme (varyasyon) biçiminde yazılmış eserleri ayırt eder.
10	Müziksel Algı ve Bilgilenme	C.5. Rondo biçimini tanıır.
11	Müzik Kültürü	D.5. Uluslararası sanat müziği tür-biçimlerini ayırt eder.
11	Dinleme	B.3. Dinlediği müzik eserleri arasında Çağdaş Dönem bestecilerine ait olanları ayırt eder.
11	Dinleme	B.6. Dinlediği sonat, konçerto, senfoni biçimlerini tanıır.
12	Dinleme	B.1. Dinlediği müzikleri türlerine göre ayırt eder.
12	Dinleme	B.2. Uluslararası sanat müziğinin seçkin eserlerini dinlemekten zevk alır.

Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Biçimleri dersi alanına bağlı olarak belirlenen beceriler de, öğrencilerin müzikal gereksinimlerine ve mesleki yeterliliklerin düzeylerine göre düzenlenmektedir. Bu beceriler bestecilik, yorumculuk, çözümlenme ve dinleme olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Dinleme alanına özgü becerilerde ise eserlerin kuruluşunu ve biçimini çözümlenerek ve bilerek dinlemenin eserin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı, bir dinleyici olarak da müzik formlarını bilmenin öğrencilere bilinçli bir dinleyici olma yolunu açabileceği belirtilmiştir [12].

Müzik öğretmenliği programının çıktıkları, bestecilik, yorumculuk, öğreticilik, araştırmacılık ve dinleyicilik boyutlarının her birini içerdiğinden müzik formlarının bilinmesi, müzik öğretmenleri için gerek mesleki açıdan yeterli olmaları gerekse müzikal gelişimlerini sürdürebilmeleri açısından son derecede önemlidir. Bu çalışmada ise Müzik Öğretmenliği Lisans Programı'nda yer alan müzik biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi "Müzik biçimleri dersi kapsamında dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde izlenecek yöntemler nelerdir?" şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırma, Müzik Eğitimi Anabilim Dalları'nda 2013–2014 öğrenim yılı ve öncesindeki Müzik Biçimleri dersini yürütmüş olan öğretim elemanlarıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde görüşlerine başvuru alan öğretim elemanlarının soruları içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

II. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı'nda yürütülmekte olan Müzik Biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesine yönelik tarama modelinde betimsel çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Tarama modelleri, bir araştırmada tek başına uygulanmakla birlikte, taramanın yer almadığı bir araştırma modelinin tek başına var olması düşünülemez [13].

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır [14].

B. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Müzik Eğitimi Anabilim Dalları'nda Müzik Biçimleri dersini yürütmüş ve yürütmekte olan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunu

araştırmanın odağı ve veri miktarı dikkate alınarak en az yüksek lisansını tamamlamış, 5 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olan öğretim elemanları oluşturmuştur. Katılımcılar, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD ve Gazi Osman Paşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD'nda görev yapmışlardır/yapmaktadırlar. Katılımcı olan öğretim elemanlarına "K1, K2, K3,... K16 vb. numaralar verilmiştir..

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine İlişkin Bilgiler

Eğitim Düzeyi	f	%
Doktora	11	68,75
Sanatta Yeterlik	2	12,5
Yüksek Lisans	3	18,75
Toplam	100	16

Tablo 1'e göre öğretim elemanlarının %18,75'inin yüksek lisans, %12, 75'inin sanatta yeterlilik ve %68,75'inin ise doktora yaptıkları görülmektedir. Buna göre çalışma grubunun çoğunluğunu doktora derecesine sahip öğretim elemanlarının oluşturduğu söylenebilir.

C. Verilerin Toplanması

Araştırmada, nitel araştırmada en sık kullanılan yöntemlerden biri olan "Görüşme Yöntemi" kullanılmıştır. Patton görüşmeyi; görüşmenin beceri, duyarlık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsaması açılarından, hem sanat, hem de bilim olduğunu belirtmiştir [15]. Stewart ve Cash ise görüşmeyi, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" olarak tanımlamıştır [16].

Bu araştırmada da görüşme türlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımından yararlanılmıştır. Görüşme yöntemi verinin odağı ve miktarına göre çalışma grubunda belirtilen Müzik Eğitimi Bilim Dalı'ndaki Müzik Biçimleri dersini yürüten öğretim elemanlarına yüz yüze ve görüşme formu ile her iki şekilde de uygulanmıştır.

Çalışma grubundan toplanan veriler ayrıntılı bir rapor halinde katılımcılara gönderilerek verilerin tamlığı, analizlerin kendi gerçekliklerini yansıtmadaki yeterlilikleri ve sonuçların kendi algılarını ve yaşantılarını yansıtmayı yansıtmadıkları sorularak, dönütte bulunan dördüncü katılımcının verileri düzenlenerek tekrar işlenmiştir. Araştırmada katılımcılardan toplanan ham veriler ortaya çıkan kavram ve temalara göre düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına sadık kalınarak sunulmuş, ayrıca verilerin ayrıntılı betimlenerek okuyucuya kendi sonuçlarına ulaşma fırsatının verilmesiyle birlikte araştırmanın geçerliği sağlanmıştır.

Araştırmanın yöntemleri ve aşamaları açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış, veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma aşamaları açık bir biçimde açıklanmış ve çalışma grubundaki katılımcıların farklı görüşlerine yer verilerek araştırmanın güvenilirliği sağlanmıştır. Analizlerin güvenilirliği için ise kayıtlar iki ayrı araştırmacı tarafından metne dökülerek analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirliğini saptamak üzere, veri kaynaklarına tekrar dönülerek veriler teyit edilmiştir.

D. Verilerin Analizi

Araştırmada ilk olarak katılımcıların Müzik Biçimleri dersi kapsamında öğrencilerin dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesine yönelik görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilerek doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

İkinci aşamada ise betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar içerik analizine tabi tutularak neden sorusunun yanıtları aranmıştır. Her kod belirlenen yaklaşımla irdelendiğinde ilgili temanın bütüncül resmine ulaşılmaya ve böylelikle tümevarımcı yaklaşımla sonuçlar okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır.

III. BULGULAR

Katılımcıların müzik biçimleri dersi kapsamında “Dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerin geliştirilmesinde izlenecek yöntemler neler olabilir?” sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıda gösterilmiştir.

K1: “Bilgili ve bilinçli dinleme. Yani müziği dinlerken yapısal öğelerin sıralanışını kuruluşunu kavrama, algılama ve onu bir yere oturtma becerisini de kazandırmalıyız gayet. Bunu kavratırken, bu dinleme örnekleri, çalma örnekleri ve burada en önemli örnekler daima bildikleri, bu derste bilmeden önce yaygın biçimde -dağarlarında olan söyleme dağarında olabilir, çalma dağarında olabilir, dinleme dağarında olabilir- dağarında olan örneklerden yola çıkarak hareket ederseniz işleme daha kolay olur. Ama daima bilinenden bilinmeyene, yalından karmaşığa, kolaydan zora ilkeleri burada da hep işbirlikli olmalı”.

K2: “Dinlemeyi daha somutlanabilmesi için bence müzik tabii ki hoş bir şey ama bir mesleki müzik eğitimi söz konusu olduğunda her zaman bir sıradan vatandaş gibi dinlememeli müziği; eline kağıdı kalemi alıp, bölümlerin şekillerini çizebilmeli. Şekil derken kendince bir çiçek şekli olabilir, ya da kendince başka bir geometrik şekil olabilir. Birinci bölüm buydu, şimdi ikinci bölüm başladı. İkinci bölümde başka bir çiçek ya da başka bir geometrik şekille falan. Bölümlerin birbirlerinden farkını bu şekilde göstermesi gerekir. Küçük bir bölümde ise üçgeni küçük yapar, ya da daha büyükse büyük bir üçgen yapar. Ya da büyük bir şeyse şöyle bir yıldız vardır. Sonuç olarak biraz işin içine çizim olursa daha anlamlı olur, daha somutlaştırılmış olur olay diye düşünüyorum. Dinlediği eserin hikayesini oluşturursa çok daha güzel olur”.

K4: “Önce öğrendiği form yapılarına uygun eserler seçilmelidir. Bu eserlerin önce kağıt üzerinde form yapılarının bulunması istenebilir. Daha sonra dinleyerek form

analizi yapmaları istenebilir. Aslında yapılan tüm çalışmalar birbirini destekler. Dinleme, çözümleme, yaratma, armonik analiz hepsi birbirini destekleyen çalışmalardır. Öğretmenin dinleme için bir dağarcık oluşturması, dinlerken nelere dikkat edeceğine ilişkin ipuçları vermesinin de yararlı olacağını sanıyorum. Ayrıca öğrencinin öğretmen yardımı almaksızın dinleyip kontrolünü yapacağı, kendi kendine çalışabileceği bir kaynağının-dağarcığının bulunması yararlı olabilir. Ama bu konuda da öğretmenin yol gösterici olması ve sınıf dışı çalışmaların kontrolünü yapması gerekmektedir”.

K6: “Dinleme becerisini geliştirmek için bir kere bol bol dinleme ödevleri verilmesi lazım ve dinleme ödevlerinin sonucunda da öğrencinin notlar almasını tavsiye etmek lazım. O dinlediği eserin işte form bilgileri ile ilgili notlar alması, işte mümkünse demin bahsettiğim eserin hangi formda olduğunu, hangi yüzyılda yazıldığını, bestecisini teşhis edebiliyorsa hangi besteci tarafından yazıldığını, işte buna benzer şeyleri dinlediği eserin gerilim çözülüm noktalarını... Öğrettiğiniz her şeyi sorabilirsiniz ondan sonra. Daha sonra bu ödevler onları çok geliştirir. Sonra hep beraber eseri tekrar dinlersiniz. Bütün öğrenciler dinledikten sonra analizini birlikte yaparsınız. Bunlarda mutlaka öğrenciyi geliştirici yönde çalışmalardır. Yapılmasında da fayda var”.

K7: “Sınıfın teorik ve pratik seviyesine uygun eserlerin seçilmesi öncelikle önem taşır. Öğretmen çalışma öncesi aşamalı bir dinleme planı hazırlar ve bu plana göre öğrenciyi dinleme sırasında yazılı ya da sözlü olarak belli sorulara yönlendirir”.

K8: “Bol bol dinleme ödevleri veriyoruz. Dinledikleri eserleri incele getir diyoruz. Yine çalıştıkları eserlerin formlarını dinleyip getir diyoruz. Sınıfta hep birlikte inceliyoruz. Tartışıyoruz. Dinleme becerisinde armoni etkilidir, önemlidir. Gerilimi bilmezse cümlelerin ne olduğunu, dönemin, yarım kalışın ne olduğunu bilemez”.

K11: “Form analizi çalışmaları eser kaydı dinletilerek gerçekleştirilmelidir. Öğrencilere bir eseri dinlerken ana tema, sekvensler, müzikal cümleler, ana temanın tekrar gelişimi vs. konularında ilişkilendirmeler yaparak dinlemek gerektiği konusunda hatırlatmalar yapılmalıdır”.

K12: “Öğretilen türlerin örnekleri ders esnasında dinletilmelidir. Bu gelişimlerin öğrenciyi kazandırılması için sadece Müzik Biçimleri dersi kesinlikle yeterli olmayacaktır. Piyano ve Bireysel Çalgı derslerini yürüten öğretim elemanları, derslerinde mutlaka form analiz, dönem ve türler üzerinde durmalıdırlar”.

K13: “Tüm çalgı vb. derslerde müzik biçimlerine yönelik uygulamalara yer verilmesi, öğrencinin öğrenme sürecine doğrudan katkı yapacaktır. Bu kapsamda öğrenci müzik biçimlerine yönelik edindiği kazanımlarla dinlediği eserleri çözümleme ihtiyacı ya da isteği duyabilir”.

K14: “Öğrencilere ders esnasında ders dışı güdülenmelerini ve dinleme becerilerini geliştirebilecekleri ödevler”.

K15: “Bireysel Çalgı Dersleri ve Piyano Dersleri’nde “biçimi” öğrencinin yavaş yavaş hayatına sokmak ve en önemlisi sevdirmek”.

REFERENCES

K16: “Öğrenciye eser dinletmek, dinletirken de açıklama yaparak sorular sormak gerekir”.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Katılımcıların müzik biçimleri dersi kapsamında dinlemeye yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesine ilişkin verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, öncelikle öğrencilerde bilgili ve bilinçli bir dinleme alışkanlığını oluşturmak için müziğin yapısal öğelerini algılama ve kavrama becerilerinin kazandırılması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcıların yanıtları aşamalılık ilkesine göre değerlendirildiğinde ise:

1- Öğrencilerin sınıf içerisinde aktif katılımlarını sağlamak için sınıfın düzeyine uygun, aşamalı ve ilgi uyandıracak bir repertuar ile farklı müzik türlerinden seçilen ve değişik biçimsel yapılara sahip eserlerin açıklamalı müzik dinletisinin ardından, eserlerin biçimi, armonik yapısındaki değişimleri, bestecisi, stil ve dönem özelliklerine ilişkin soruların sorulabileceği,

2- Sınıf ortamındaki etkinliklerle ilgili olarak farklı müzik türlerinden seçilen eserlerin biçimsel yapılarına ilişkin dinleme becerisini geliştirecek güdüleyici ödevler verilerek bu ödevlerin sonucunda eserin biçimi, armonik yapısı, karakteri, bestecisi ve dönem özellikleri gibi bir takım notların alınarak sınıfta tartışılması gerektiği ve bu sayede öğrenci kendi kendine çalışabileceği farklı müzik türlerine ait bir dinleme dağarcığı oluşturabilecekleri,

3- Dinletilen eserlerde gerilim ve çözümlerin, yarım kalışların nerelerde olduğu bilincine varılabilmesi için armoni bilgisinin gerekli ve önemli olduğu ve

4- Türlerin formlarına ilişkin örneklerin dinletilmesinin yalnız Müzik Biçimleri dersine bırakılmaması, Piyo ve Bireysel Çalgı derslerini yürüten öğretim elemanlarının öğrencilerle çalıştıkları eserleri dinleyerek eserin biçim analizi, dönemi, türü ve stil özellikleri üzerinde durarak öğrenme sürecine katkıda bulunmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu amaçla yapılan kapsamlı etkinliklerle öğrenciler dinleyeceği her türdeki eseri çözümlenme ihtiyacı duyabileceği de düşünülmektedir.

Müzik Biçimleri dersi kapsamında müzik dinlemenin müziksel iletişimin tüm öğelerini içerdiği ve profesyonel müzik eğitiminde müziği duyma ile dinlemenin çok farklı eylemler olduğu bilinci mutlak surette kazandırılmalıdır.

- [1] A. Uçan, *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları. 1994. s. 70-71.
- [2] A. Uçan, *Müzik Eğitimi “Temel Kavramlar- İlkeler- Yaklaşımlar”* Ankara: Evrensel Müzikeyi. 2005. s. 176.
- [3] N. İ. Kivrak “*Müzik Öğretmeni Yetiştirmede Piyo Eğitimi*”. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu, İnönü Üniversitesi, 30-31 Ekim, Malatya: 2003.
- [4] N. Cangal, *Müzik Formları*. Ankara: Arkadaş Yayınevi. 2004. s. ix.
- [5] S. Özkeleş, *Müzik Öğretmenliği Bölümlerinde Yürütülen Müzik Biçimleri Dersine Yönelik Öğretim Programı Modeli*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya. 2014. s. 46.
- [6] C. K. Madsen, & J. M. Geringer, *Differential patterns of music listening: Focus of attention of musicians versus nonmusicians*. Bulletin of the Council for Research in Music Education, 1990. p. 105, pp. 45-47.
- [7] C. Özen, *Öğretmen Adaylarının Müzik Dinleme Alışkanlıkları Arasındaki Farklılıklar*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: 2016, s. 9-10.
- [8] W. T. Anderson, *Mindful music listening instruction increases listening sensitivity and enjoyment*. Applications of Research in Music Education, 34(3), 2016.
- [9] K. Kaplan, *Kültürel Müzikoloji*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. 2008, s. 31.
- [10] A. Copland. *What to listen for in music*. New York: New American Library. 2009. p. 17.
- [11] B. Erdal, *Barok Dönemdeki Türler ve Biçimlerin Biçim Bilgisi İçindeki Yeri ve Biçim Bilgisi Dersinin Gerekliliği*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir. 2003. s. 9-10.
- [12] MEB Talim ve Terbiye Kurumu Başkanlığı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>, Erişim Tarihi: 21.10.2013.
- [13] N. Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları. 2002. s. 77.
- [14] A. Yıldırım, ve H Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık. (2004). s. 35.
- [15] M. Q. Patton, *How to Use Qualitative Methods in Evaluations* (1st.Edition). California: Sage Publications. 1987. s. 108.
- [16] C. J Stewart ve W. B. Cash, *Interviewing Principles and Practices*, Dubuque IO: Wm. C. Brown Pub. 1985.